

ЛЕКЦИЯ 3

АЛГОРИТМИ

- **Понятие за алгоритъм**
- **Елементарни действия**
- **Пример: приготвяне на кафе**
- **Пример: алгоритъм на Евклид**
- **Понятие за подалгоритъм**
- **Комп. алгоритъм и програма**
- **Свойства на комп. алгоритми**

ПОНЯТИЕ ЗА АЛГОРИТЪМ

Римският принцип „*разделяй и владей*“
е добре известен от историята.

Той се прилага успешно когато искаме
да изпълним или да обясним някое
сложно действие, например
как да приготвим някакво ястие.

Затова **понятието алгоритъм**
ИНТУИТИВНО се свързва с понятия като
МНОЖЕСТВО ОТ ПРАВИЛА (инструкции,
команди и пр.), разпорежба,
предписание, план, рецепта и др.

ЕЛЕМЕНТАРНИ ДЕЙСТВИЯ

Един алгоритъм представя дадено
сложно действие чрез редица
от достатъчно прости (*елементарни*)
действия, които изпълняващите ги
могат да извършат **в** няколко
последователни стъпки и без да им са
необходими допълнителни обяснения.

ОЩЕ ЗА ПОНЯТИЕТО

Алгоритъмът е **средство да се възложи определена дейност на изпълнител,**
от който се изисква **само:**

- ❶ да може **да извършва** използваните в алгоритъма **елементарни действия;**
- ❷ да **изпълнява тези действия в посочената от алгоритъма последователност.**

СВЪРЗАНИ С АЛГОРИТЪМ СА:

- ① съставител:** подготвя алгоритъма като подбира елементарните действия и реда на тяхното изпълнение;
- ② изпълнител:** изпълнява предписаните елементарни действия при конкретни начални условия;
- ③ потребител:** задава изпълнението на алгоритъма и ползва крайния резултат.

НЕФОРМАЛНО ОПРЕДЕЛЕНИЕ

Описание на дискретен процес, който започва **от** определено **начално състояние** (**входна информация**) и достига **до резултат** (**изходна информация** – друго, крайно състояние).

Състоянията може да са **както реално** съществуващи, **така и** да представят **абстрактни модели** (данни, отношения).

ИСТОРИЧЕСКИ СВЕДЕНИЯ

Строго определени **правила за достигане** на някаква **цел** са били формулирани **най-напред в математиката**. От дълбока древност например е известна система от правила (наречена **алгоритъм на Евклид**), определяща най-големия общ делител $\text{НОД}(a, b)$ на всеки две естествени числа a и b .

Идеята за съставяне (композиране) на алгоритми (и действия) от по-прости намира **широко приложение** в компютърната информатика.

Всеки алгоритъм моделира протичането на **процес** в природата, обществото или науката.

ПРОИЗХОД НА ТЕРМИНА

Терминът **алгоритъм** произлиза **от** името на **Абу Джафар Мохамед ибн Муса ал-Хорезми** (арабски математик), който **около 820 г.** от н. е. написва научен **трактат за** това как да се представят (записват) числата в **10-ична бройна система** и как да се смята с тези представяния.

Съчинението на ал-Хорезми (**al-Gorezmi**) **е преведено** на латински (европейски) език в Средновековна Европа **в началото на XII-ти век.**

По-късно съдържанието на понятието се разширява – като **алгоритми** започват да се разглеждат и повечето известни по онова време **изчислителни процедури.**

ПРИМЕР: АЛГОРИТЪМ за приготвяне на чаша кафе

Вход: 1 чаена лъжица кафе, 1 чаша вода, захар на вкус.

Изход: Чаша горещо кафе.

- ➊ Пригответе се за работа.
- ➋ Смесете всичко в подходящ съд.
- ➌ Поставете на бавен огън.
- ➍ Варете до кипване.
- ➎ Налейте в чаша.
- ➏ Поднесете горещо.
- ➐ Прекратете работа.

ПРИМЕР: АЛГОРИТЪМ на Евклид за определяне на НОД

Вход: Две естествени числа a и b .

Изход: НОД на a и b .

- ① Пригответе се за работа.
- ② Въведете и запомнете числата a и b .
- ③ Ако $a \neq b$, то изпълнете стъпка ④, иначе – ⑥.
- ④ Ако $a > b$, то изчислете $a - b$ и го помнете като a , иначе изчислете $b - a$ и го помнете като b .
- ⑤ Изпълнете стъпка ③.
- ⑥ Съобщете стойността на a (като резултат).
- ⑦ Прекратете работа.

ПОНЯТИЕ ЗА ПОДАЛГОРИТЪМ

В примерите **първите** (и **последните**) **стъпки** **съвпадат** и освен това алгоритъмът е с **един вход** и **един изход**.

Това позволява той да бъде разглеждан като **ново**, по-сложно **действие** (с **определено начало и край**) и следователно да бъде **използван като част** от описанието на **друг алгоритъм**.

В такива случаи **първият алгоритъм се нарича подалгоритъм на втория**.

Чрез подалгоритми можем **да намалим сложността** на решаваната задача и **да се освободим** от ограничения парк **от елементарни действия** на изпълнителите.

ПРИМЕР: ОПРЕДЕЛЯНЕ НА НОД НА ТРИ ЧИСЛА

Вход: Три естествени числа a , b и c .

Изход: НОД на a , b и c .

- 1 Пригответе се за работа.
- 2 Въведете и запомнете числата a , b и c .
- 3 Изчислете $\text{НОД}(a, b)$ и го запомнете като d .
- 4 Изчислете $\text{НОД}(d, c)$ и го запомнете като r .
- 5 Съобщете стойността на r (*резултат*).
- 6 Прекратете работа.

ПОДАЛГОРИТЪМ НОД(a, b)

Получаваме: Две естествени числа a и b .

Връщаме: НОД на a и b .

- 1 **Запомнете** от къде дойдохте тук.
- 2 **Получете** числата a и b .
- 3 Ако $a \neq b$, то изпълнете стъпка 4, иначе – 6.
- 4 Ако $a > b$, то изчислете $a - b$ и го помнете като a , иначе изчислете $b - a$ и го помнете като b .
- 5 Изпълнете стъпка 3.
- 6 **Върнете като резултат** стойността на a .
- 7 **Продължете** основната работа.

ОПИТ ЗА ОПРЕДЕЛЕНИЕ НА АЛГОРИТЪМ

Алгоритъм е точно предписание, което задава изчислителен процес (наричан в този случай алгоритмичен), започващ от произволни начални данни (принадлежащи на характерно за алгоритъма множество от входни данни) и предназначен за получаването на напълно определен от тези начални данни резултат.

ОПИТ ЗА БАЛАНСИРАНО ОПРЕДЕЛЕНИЕ

Алгоритъм е абстрактен модел на обекти и на действия, които могат да се прилагат над тези обекти, за постигане на определена цел (резултат).

Като модел на определен процес, всеки алгоритъм съдържа **два основни момента:**

- ① декларативно описание** (модел на участващите **обекти и отношенията** между тях);
- ② процедурно описание** (на моделирания **процес**).

КОМПЮТЪРЕН АЛГОРИТЪМ

Всеки алгоритъм в компютърната информатика (**компютърен алгоритъм**) е **множество от недвусмислени и изпълними стъпки** (описание на обекти и действия), **моделиращи краен и ограничен** в пространството и времето **информационен процес**, при който **от дадена начална (входна) информация** се получава като резултат **друга (изходна) информация** — в по-късен период и евентуално на друго място.

ПРОГРАМА

Програмата представя даден алгоритъм във форма и вид, в които той може да бъде възприет и съответно изпълнен от автомат (компютърна система).

Съставянето на програми е част от процес, наречен програмиране.

ПАРАМЕТРИ НА ВСЕКИ АЛГОРИТЪМ

- ❶ множество (област) на възможните **начални** (входни) **данни**;
- ❷ множество (област) на възможните **резултати** (изходни) данни;
- ❸ множество на **междинните резултати**;
- ❹ правило за започване (**начало**);
- ❺ правила за непосредствена **обработка** (за получаване на междинните резултати);
- ❻ правило за **край** (условие за приключване на изпълнението на алгоритъма);
- ❼ правило за **посочване на резултата**.

ПРОГ_03

18/28

СВОЙСТВА НА КОМПЮТЪРНИТЕ АЛГОРИТМИ

- ❶ формалност;
- ❷ крайност;
- ❸ дискретност (стъпковост);
- ❹ определеност (детерминираност);
- ❺ масовост;
- ❻ изпълнимост;
- ❼ ефективност;
- ❽ резултатност.

ФОРМАЛНОСТ

Не е необходимо **ИЗПЪЛНИТЕЛЯТ** да има представа за решаваната задача и естеството на **получаваните резултати** – **достатъчно** е той да **изпълнява** една след друга **предписаните** му елементарни **операции** (команди).

Това свойството е от **СЪЩЕСТВЕНО** **значение**, защото позволява **ИЗПЪЛНИТЕЛЯТ** на един алгоритъм **да бъде** и лишен от разум **автомат**.

КРАЙНОСТ

Алгоритъмът трябва да бъде **описание на процес**, който е **локализиран** в пространството **и краен** във времето.

От това свойство следва, че **всяко изпълнение** на алгоритъма **задължително има** освен **начало** още **и край** във времето.

Нарушаването на това изискване при описанията на алгоритми (а от там и при тяхното изпълнение на компютри) **води** например **до проблем**, известен сред специалистите по КИ като „**зацикляне**“.

ДИСКРЕТНОСТ

Свойството е свързано с обстоятелството, че **описанието**, представено от един алгоритъм, **се състои от краен брой елементи** (декларации, обекти, инструкции, команди и др.), а **съответният алгоритмичен процес (изпълнението)** **протича на отделни стъпки.**

Това свойство **налага непрекъснатите по своята природа процеси и обекти да се моделират чрез дискретни компютърни представяния.**

ОПРЕДЕЛЕНОСТ

Означава, че **на всяка стъпка информацията за състоянието и протичането на моделирания процес трябва да е достатъчна, за да определи еднозначно следващото действие на изпълнителя.**

Следствие: Ако процесът е краен, то **резултатът е напълно определен само от началните (входни) данни и действията, описани от алгоритъма.**

МАСОВОСТ

Отразява възможността при изпълнението на алгоритъма **за всеки начален елемент** (от допустимото множество входни данни) да **се получава търсеният резултат**.

Иначе казано, един **алгоритъм** може да **се прилага не само при** решаването на **една конкретна задача, а на цял клас** от еднотипни **задачи**.

ИЗПЪЛНИМОСТ

Силно изискване, което се поставя на компютърните алгоритми, е **да се състоят от „изпълними стъпки“**.

Изискването за изпълнимост е **условно** от гледна точка на **знанията и уменията на конкретния изпълнител**.

Границата между „**изпълнимо**“ и „**неизпълнимо**“ обаче **е доста условна** и от друга гледна точка.

ЕФЕКТИВНОСТ

Алгоритмичният процес е **ефективен**, ако **приключва в „реално“ време** и **всички** (присъщи на алгоритъма) **резултати** се получават **след „приемлив“ брой стъпки**.

Не може да се посочи **коя е „реалната“** граница между **ефективни** и **неефективни** алгоритми и **в какво се измерва ефективността** по време (в секунди, минути, часове или дни).

$$\begin{array}{ll} \text{А. } 2^{32} = \underbrace{2(2(2(\dots 2)\dots))}_{31 \text{ умножения}} & \text{Б. } 2^{32} = \underbrace{((((2^2)^2)^2)^2)}_{5 \text{ умножения}} \end{array}$$

срещу

РЕЗУЛТАТНОСТ

Завършването на изпълнението на един алгоритъм е осигурено (за произволни начални данни от областта на входното множество) след краен брой операции.

Резултатността понякога се третира като насоченост: след краен брой стъпки трябва да се получи или решението или индикация за неприложимостта на този алгоритъм към тези входни данни.

**БЛАГОДАРЯ ВИ
ЗА ВНИМАНИЕТО!**

**БЪДЕТЕ С МЕН И
В СЛЕДВАЩАТА ЛЕКЦИЯ,
КОЯТО ЩЕ НИ ОТВЕДЕ
В НЕВЕРОЯТНИЯ СВЯТ НА
КОМПЮТЪРНИТЕ
СИСТЕМИ**